

ЗВО «УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

**Факультет суспільних і прикладних наук
Кафедра дизайну**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з методичної роботи
 Ярослав ШТАНЬКО

“22” 08 2025 р.

РИСУНОК

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	022 Дизайн
Освітньо-професійна (наукова) програма	«Графічний дизайн»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

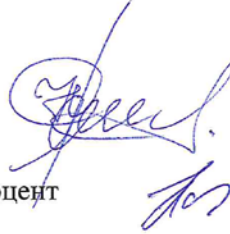
**Івано-Франківськ
2025**

РОЗРОБНИКИ:

доц. кафедри дизайну
кандидат мистецтвознавства

доц. кафедри дизайну

кандидат мистецтвознавства, доцент

Наталія ЗОЛОТАРЧУК

Наталія ГІЛЯЗОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри дизайну

протокол № 1 від 28 серпня 2025 р.

завідувач кафедри

Ірина МАТОЛІЧ

УЗГОДЖЕНО:

Гарант ОПП

Наталія ГІЛЯЗОВА

СХВАЛЕНО:

на засіданні Науково-методичної ради, протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.

e-mail	nataliia.zolotarchuk@ukd.edu.ua nataliia.hilyazova@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	кафедра дизайну, аудиторії 510/511
Посилання на сайт	https://ukd.edu.ua/person/nataliya-zolotarchuk https://ukd.edu.ua/person/nataliya-gilyazova
Сторінка курсу в СДО	

ВСТУП

Анотація навчальної дисципліни «Рисунок»

Усе більш важливого значення за для формування творчої особистості набуває художня грамотність. Це зумовлено необхідністю вдосконалення професійної освіти і формування та підвищення рівня розвитку творчої грамотності здобувачів освіти на заняттях з академічного рисунку, потребами розширення їхніх знань, умінь і навичок у художньо-творчій діяльності, використання тільки ефективних форм і методів професійної підготовки майбутньої творчої особистості.

Рисунок є основою реалістичного зображення натури. Рисуючи з натури, студент вивчає і запам'ятовує характерні особливості будови різноманітних об'єктів, знайомиться з принципом їхнього зображення. У процесі навчання даної дисципліни студент освоює знання з теоретичних основ рисунку, методи та технічні прийоми виконання.

Навчальна дисципліна «Рисунок» в системі освіти та естетичного виховання має необмежені можливості для творчого розвитку здобувачів освіти. У визначеній послідовності висвітлює програмний матеріал запланованого засвоєння курсу «Рисунок», що належить до обов'язкових дисциплін освітньої програми.

Мета викладання даного курсу – викладення методу вивчення форми, масштабу, простору і технічних прийомів рисунку.

Основними завданнями під час вивчення дисципліни є:

- з точністю передавати пропорції, перспективне скорочення зображуваної натури, об'єм, світлотіньові градації тощо;
- оперувати лінією, штрихом, тоном тощо;
- володіти різноманітними техніками виконання рисунку (олівець, вугілля, сангіна, туш перо, тощо);
- уміти з точністю передавати зображувану натуру (натюрморт, пейзаж тощо);
- створювати графічні авторські роботи з індивідуальним підходом з рисунку;
- володіти на професійному рівні різними техніками рисунку, а також матеріалом та інструментом;
- використовувати у практичній діяльності навички роботи з матеріалами (олівець, вугілля, сангіна, пастель, тощо);
- використовувати в практичній діяльності навички роботи з інструментами (перо, рапідограф, олівець, маркери, лінери тощо);
- самостійно збирати та аналізувати інформацію отриману з Інтернет ресурсів;
- застосовувати здобуті знання та навички в галузях графічного дизайну та у вирішенні творчих завдань.

Компетентності та результати навчання, яких набувають здобувачі освіти внаслідок вивчення навчальної дисципліни (шифри та зміст компетентностей та програмних результатів навчання вказано відповідно до ОПП “Графічний дизайн” (2025/2026).

Код компетентності	Назва компетентності	Результати навчання
СК 9.	Здатність зображувати об’єкти навколишнього середовища і постаті людини засобами пластичної анатомії, спеціального рисунка і живопису (за спеціалізаціями)	<i>ПРН 7. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об’єкти для розроблення художньо-проектних вирішень.</i> <i>ПРН 9. Створювати об’єкти дизайну засобами проектно-графічного моделювання.</i> <i>ПРН 18. Відобразити морфологічні, стильові та кольорофактурні властивості об’єктів дизайну</i>

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	2		
Семестр	3,4		
Кількість кредитів ЄКТС	6		
Аудиторні навчальні заняття		денна форма	заочна форма
	Практичні	60 (в годинах)	12 (в годинах)
Самостійна робота		120 (в годинах)	168 (в годинах)
Форма підсумкового контролю	залік		

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Нарисна геометрія та перспектива	Дизайн-проектування
Композиція	Шрифти і типографіка
Кольорознавство	Формоутворення

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

№ з/п	Назва теми	Вимоги до завдання	К-ть год.
1.	Рисунок натюрморту з гіпсовою моделлю черепа.	Передати лінійно-конструктивну побудову черепа в натюрморті з дотриманням усіх пропорцій. Передати об'єм за допомогою штриха. Матеріал: олівець, вугілля, сангіна. Формат: А2.	10
2.	Рисунок фрагменту інтер'єру	Створити короточасний рисунок інтер'єру з урахуванням особливостей тональності, стилістики, архітектурних якостей, конструкцій предметів, призначення. Відтворити фрагмент інтер'єру. Передати перспективні скорочення. Матеріал: олівець Формат: А2.	10
3.	Графічна робота тематичного натюрморту	Створити графічний натюрморт: інтерпретувати зображення застосувавши стилізацію за допомогою різних фактур Матеріал: олівець, туш перо, лінери, маркери. Формат: А3.	10
4.	Рисунок гіпсових моделей частин обличчя: ніс, око, вухо, губи.	Передати лінійно-конструктивну будову постаті людини з дотриманням усіх порційних співвідношень. Виконати зображення у різних положеннях Матеріал: олівець. Формат: А2.	16
5.	Рисунок гіпсової моделі голови	Виконати рисунок гіпсової голови у різних ракурсах, беручи до уваги моделювання об'ємів тоном, намагаючись досягти схожості з оригіналом. Скомпонувати і побудувати гіпсову голову, схожу з оригіналом, з урахуванням правил конструктивно-анатомічної будови. Передати тонове вирішення. Матеріал: олівець. Формат: А2.	8
6.	Рисунок живої натури (в сидячому положенні)	Виконати конструкційну побудову живої натури людини та розібрати її на площини, побудувати її об'єм чітко відпрацювавши деталі. Передати лінійно-конструктивну будову (чоловіка чи жінки) з дотриманням усіх порційних співвідношень. Максимально наблизитись до зображувальної натури.	6

		Передати об'єм за допомогою штриха. Матеріал: олівець. Формат: А2.	
	Всього годин		60

Зміст самостійної роботи здобувачів

Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни:

Найменування видів робіт	Розподіл годин за формами навчання	
	денна	заочна
Самостійна робота, год, у т.ч.	120	168
Зарисовки черепа в різних положеннях	15	20
Зарисовки частини обличчя людини – ніс, вухо, око, губи	15	20
Зарисовки моделі голови людини	30	44
Зарисовки людини у різних ракурсах.	30	42
Опрацювання матеріалу до Завдання 5	30	42

ПОЛІТИКА КУРСУ

Відповідно до нормативної бази УКД

1) щодо системи поточного і підсумкового контролю

Організація поточного та підсумкового семестрового контролю знань студентів, проведення практик та атестації, переведення показників академічної успішності за 100-бальною шкалою в систему оцінок за національною шкалою здійснюється згідно з "Положенням про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів освіти". Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

2) щодо оскарження результатів контрольних заходів

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до «Положення про політику та врегулювання конфліктних ситуацій». Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

3) щодо відпрацювання пропущених занять

Згідно “Положення про організацію освітнього процесу” здобувач допускається до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, диференційованого заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені на семестр навчальним планом та силабусом/робочою програмою навчальної дисципліни, підтвердив опанування на мінімальному рівні результатів навчання (отримав ≥ 35 бали), відпрацював визначені індивідуальним навчальним планом всі лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття, на яких він був відсутній. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

4) щодо дотримання академічної доброчесності

“Положення про академічну доброчесність” закріплює моральні принципи, норми та правила етичної поведінки, позитивного, сприятливого, доброчесного освітнього і наукового середовища, професійної діяльності та професійного спілкування спільноти Університету, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

5) щодо використання штучного інтелекту

“Положення про академічну доброчесність” визначає політику щодо використання технічних засобів на основі штучного інтелекту в освітньому процесі. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#). “Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації академічних творів” містить рекомендації щодо використання в академічних текстах генераторів на основі штучного інтелекту. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

6) щодо використання технічних засобів в аудиторії та правила комунікації

Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо). На гаджетах повинен бути активований режим «без звуку» до початку заняття. Під час занять заборонено надсилання текстових повідомлень, прослуховування музики, перевірка електронної пошти, соціальних мереж тощо, окрім виробничої необхідності. Під час виконання заходів контролю використання гаджетів заборонено (за винятком, коли це передбачено умовами його проведення). У разі порушення цієї заборони результат анулюється без права перескладання. Ознайомитись з відповідним документом можна за [посиланням](#). Комунікація відбувається через електронну пошту і сторінку дисципліни в Moodle.

7) щодо зарахування результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти

Процедури визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти визначаються «Положенням про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти». Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

Аудиторні заняття з дисципліни «Рисунок» проходять у формі практичних занять.

Відпрацювання студентом пропущених або не вчасно створених практичних робіт виконуються в аудиторії. Це потрібно для того, щоб студент отримав консультацію щодо власної творчої роботи, що дає можливість виключити присвоєння і здачі студентом чужої роботи.

Академічна доброчесність є сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання, є базовою складовою процесу вивчення дисципліни. Дотримання академічної доброчесності, коли викладач надає достовірну інформацію про використані джерела та власну творчу діяльність, а студент у свою чергу посилення на джерела інформації у разі використання при створенні ідей, ескізів та розробок, що допомагає забезпечити повагу до інтелектуальної власності.

Після завершення кожної практичної роботи відбувається колективне обговорення між студентами та викладачем щодо виявлення негативних та позитивних моментів у виконаному завданні. При виконанні завдань важливим є творчий підхід до завдання, використання власних ідей, зарисовок та ескізів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни застосовується комплекс методів для організації навчання студентів з метою розвитку їх логічного та абстрактного мислення, творчих здібностей, підвищення мотивації до навчання та формування особистості майбутнього фахівця в галузі графічного дизайну.

Програмний результат навчання	Метод навчання	Метод оцінювання
ПРН 7. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проектних вирішень. ПРН 9. Створювати об'єкти дизайну засобами проектно-графічного моделювання. ПРН 18. Відображати морфологічні, стильові та кольорофактурні властивості об'єктів дизайну	Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний (сприйняття): (викладення нового матеріалу; наочний - приклади завдань, зразків); Практичний метод (передбачає засвоєння матеріалу шляхом виконання практичних, творчих пізнавальних завдань: виконання зарисовок та начерків, ескізів до графічних робіт)	Диференційовани й залік Графічна (творча) робота

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Вид	Зміст	% від загальної оцінки	Бал	
			min	max
Поточні контрольні заходи	всього	60	35	60
Підсумкові контрольні заходи	екзамен	40	24	40
Всього:	-	100	60	100

Усі практичні заняття з курсу «Рисунок» проводяться у форматі, що визначений деканатом університету (онлайн/офлайн чи змішаному).

Відвідування практичних занять з курсу є обов'язковим. Усі пропущені заняття повинні відпрацюватися впродовж трьох наступних тижнів після отримання пропуску, або після того, як студент повернувся до навчання.

Поточний контроль передбачає здачу студентом усіх практичних завдань за семестр у належному вигляді.

Фіксація **поточного** контролю здійснюється в «Електронному журналі обліку успішності академічної групи» на підставі чотирибальної шкали – “2”; “3”; “4”; “5”. У разі відсутності студента на занятті виставляється “н”. За результатами поточного контролю у Журналі, автоматично визначається підсумкова оцінка, здійснюється підрахунок пропущених занять.

Критерії оцінювання:

Бали	Критерії оцінювання
54-60 / 37-40 – 5 А	Здобувач освіти у повному обсязі опанував матеріал та виконав всі завдання своєчасно; виконані роботи є акуратними, виконані з творчим підходом та дотриманням усіх вимог до завдання; студент володіє практичними вміннями на високому рівні; здатний грамотно визначати й ефективно здійснювати навчальні задачі з урахуванням особливостей навчального процесу; продемонстрував старанність, самостійність, ініціативу та активність. Завдання виконано згідно з вимогами – правильне komponування їх урахуванням точки зору й лінії горизонту, вибір розміру, а також побудова предмету із відповідною формою і пропорцією, сформоване чітке уявлення про послідовність, організація світлових і тінювих напівтонів, упорядкованість зображення. Ретельна передача лінійно-конструктивного зображення з

	урахуванням перспективних скорочень і дотриманням якомога точніших пропорційних співвідношень, основних тонально-кольорових співвідношень, світлотіньове зображення та передача об'єму, цілісне сприйняття, володіння живописними техніками виконання.
50-53 / 33-36 – 4 В	Здобувач освіти загалом добре опанував практичний та теоретичний матеріал, якісно справився з усіма поставленими завданнями, творчо підійшов до їх виконання, але при цьому зробив декілька помилок; завдання виконано в повному обсязі та своєчасно; продемонстрував старанність, самостійність, активність, відповідальне ставлення у процесі виконання завдання. У роботі виконані майже всі вимоги – зображення грамотно скомпоноване і намальоване. У цілому робота гармонізована, ретельно оброблені форми. Допущені незначні недоліки, які легко виправити. Творча робота справляє враження добре виконаної, виявляє засвоєння предмета. Майже всі вимоги рисунку, живопису виконані. Але допущені серйозні помилки рисункового, колористичного характеру, що знижують якість роботи (наприклад, зображення на форматі дещо перебільшено).
45-49 / 30-32 – 4 С	Здобувач в цілому добре опанував практичний та теоретичний матеріал (техніки виконання живопису, закони колористики), вчасно та якісно справився з більшістю поставлених завдань, достатньо творчо підійшов до виконання практичної роботи, але при цьому виконані роботи мали значні недоліки
40-44 / 27-29 – 3 D	Здобувач освіти в достатньому обсязі опанував практичний та теоретичний матеріал, справився з частиною поставлених завдань або виконав завдання на недостатньо професійному рівні, при цьому мали значні недоліки (неохайність виконання, недотримання основних законів будови, відсутність творчого підходу тощо); студент не завжди демонстрував здатність визначати основні навчальні задачі та знаходити способи їх вирішення, застосовувати практичні вміння під час роботи над завданнями (наявні похибки в роботі, які засвідчують неповне засвоєння практичних умінь та слабкі теоретичні знання студента, наприклад, недотримання лінії горизонту, пропорцій, нехтування конструктивною побудовою зображення та кольоровим вирішенням).

35-40 / 25-26 – 3 E	Здобувач освіти, не опанував практичний та теоретичний матеріал, завдання мають значні недоліки, а саме: неохайність виконання, недотримання основних вимог до завдання, відсутність творчого підходу тощо; завдання здано невчасно; ставлення студента до навчання, зокрема до виконання завдання не відповідальне.
0-34 / 0-24 2 F	Здобувач освіти, не опанував практичний та теоретичний матеріал, робота має значні недоліки, а саме: неохайність виконання, недотримання основних вимог до завдання, відсутність творчого підходу тощо.

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість “н” в журналі буде виставлено “0” (нуль балів), без права перездачі.

Підсумковою формою контролю дисципліни «Рисунок» є залік, який передбачає виконання останнього завдання.

Процедура проведення контрольних заходів, а саме підсумкового семестрового контролю, регулюється «Положенням про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів», яке розміщено на сайті університету в розділі «Публічна інформація»: <https://ukd.edu.ua/node/1149>

До підсумкового контролю допускаються студенти які за результатами поточного контролю отримали не менше 35 балів. Усі студенти, що отримали 34 бали і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (згідно Шкали оцінювання знань за ЄКТС) і є сумою балів, отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

Шкала оцінювання знань за ЄКТС:

Оцінка за національною шкалою	Рівень досягнень, %	Шкала ECTS
Національна диференційована шкала		
Відмінно	90 – 100	A
Добре	83 – 89	B
	75 – 82	C

Задовільно	67 – 74	D
	60 – 66	E
Незадовільно	35 – 59	FX
	0 – 34	F
Національна недиференційована шкала		
Зараховано	60 – 100	-
Не зараховано	0 – 59	-

Студенти, які не з'явилися на екзамені без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

Об'єктивність процедур проведення контрольних заходів забезпечується відмежуванням результатів поточного контролю від результатів підсумкового контролю.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Гілязова Н.М. Рисунок. Живопис.: навч. пос. Івано-Франківськ, 2021. 120с.
2. Кириченко М.А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Вища шк., 2002. 190 с.
3. Лукань В. Малюнок: Збірник програм з дисципліни образотворчого циклу. Київ, 1992. 42 с.
4. Лукань В. Рисунок: метод. посіб. до навч. курсу. Івано-Франківськ: Плай, 2005. 112 с.
5. Опанащук М., Опанащук О. Емоційна природа рисунку: навчальний посібник. Львів, 2013. 114 с.
6. Попов М. Т. Альбом: рисунок, живопис Київ: ТОВ «Європа Прінт», 2008. 164 с.
7. Сухненко В.О. Рисунок: навчальний посібник К.: Vona Mente, 2004. 184 с.
8. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: навч. Посібник. Львів. Аверс, 2010. 496 с.

Додаткова література

9. Блудов А. Про викладання живопису на кафедрі графічних мистецтв. Українська Академія мистецтв, випуск 14. Київ, 2007. 167с
10. Гребенюк Г. Є. Основи композиції та рисунку. К.: Техніка, 1997. 222 с.
11. Демиденко О.І., Поддубко К.В. Цілісність зорового сприйняття у живопису натюрморту. «Дизайн-освіта 2009» Харків. ХДАДМ, 2009, частина 2. С. 82-85.
12. Жаборюк А. А. Мистецтво живопису і графіки на Україні в першій половині і середині ХІХ століття: Київ; Одеса: Вища школа, 1983. 206 с.
13. Жердзицький В.Є. Особливості художнього сприйняття живопису. «Дизайн-освіта 2008». Харків: ХДАДМ, 2008. 168 с.
14. Золотарчук Н. І. Графіка. Естамп в сучасності: каталог виставки студентських робіт. Івано-Франківськ: Вид. Кушнір Г. М., 2017. 20 с.: іл.
15. Золотарчук Н. І. Графіка. Храми Івано-Франківщини: каталог виставки студентських робіт, присвячений пам'яті засновника Університету Короля Данила (раніше Університету права Короля Данила Галицького) та його першому Ректору – отцю Івану Михайловичу Луцькому. Івано-Франківськ: Вид. Кушнір Г. М., 2019. 46. с.: іл.
16. Мельничук І. Ю. Методика викладання живопису та композиції під час літньої практики. Вид-во «Емма», 2013. 104 с.
17. Перепада В.В. Рисунок. Проблеми творчості в навчальному процесі: навчальний посібник. Львів: Палітра, 2003. 288с
18. Резніченко М.І., Твердохлібова Я.М. Художня графіка: Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2019. 272 с.

Електронні інформаційні ресурси

19. Академічний рисунок Сократа. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=593cFgCz1pk> (дата звернення: 26.08.2025р.)
20. Графіка малюнки олівцем для початківців поетапно: пейзаж, тварини, квіти, люди. Відео-уроки. URL: <https://lifehacker.org.ua/grafika-malyunky-olivtsem-dlya-pochatktivtsiv-poetapno-pejzazh-tvaryny-kvity-lyudy-video-uroky/>
21. Конструктивний рисунок черепа. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fwUBtuLUQ0g&t=1329s> (дата звернення: 26.08.2025р.)
22. Майстер-клас - Техніка МАЛЮВАННЯ ВУГІЛЛЯМ. URL: https://www.youtube.com/watch?v=j7i5_1b-uNQ (дата звернення: 27.08.2025р.)
23. Ніс. Губи. Урок перший. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7f6hxFaoqNM> (дата звернення: 28.08.2025р.)
24. Основні та додаткові матеріали для малювання вугіллям. URL: https://www.youtube.com/watch?v=W46mvFJ9E_Q (дата звернення: 29.08.2025р.)
25. Показую поетапність штрихування носа Давида. URL: https://www.tiktok.com/@skif_art/video/7038538297387339013?is_from_webapp=v1&item_id=7038538297387339013 (дата звернення: 26.08.2025р.)
26. Сократ. Академічний Рисунок. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kXpCZHv6Dc8> (дата звернення: 29.08.2025р.)
27. Уроки малювання. Рисунок ока людини. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DlJBMsl6f7o> (дата звернення: 26.08.2025р.)
28. Уроки малювання. Рисунок рис обличчя людини. Продовження. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EsOkMBe5fa4> (дата звернення: 26.08.2025р.)
29. Уроки рисунку. Малюю череп людини. Ч. 1. Як намалювати череп у профіль. Мій скетчбук. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VgAajrq94qk> (дата звернення: 27.08.2025р.)
30. Як малювати гіпсову голову Афродіти. Академічний малюнок. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-Ap9mX40L5E> (дата звернення: 29.08.2025р.)
31. Як малювати портрет поетапно. URL: <https://myhandmade.com.ua/yak-namalyuvaty-portret-poetapno-olivtsem-104-foto-majster-klas-dlya-pochatktivtsiv/2/> (дата звернення: 29.08.2025р.)

32. Як малювати рот та губи в різних ракурсах та емоціях. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=gDc3-DYeNPg> (дата звернення:
26.08.2025р.)
33. Як намалювати вухо. Портрет людини. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=LaY07ADISW0> (дата звернення:
26.08.2025р.)
34. Як намалювати губи простим олівцем. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=YlPlieYhiOo> (дата звернення:
26.08.2025р.)
35. Як намалювати ніс простим олівцем. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=LNIlndJFfGw> (дата звернення:
26.08.2025р.)
36. Як намалювати око олівцем. How to draw eyes. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=N_4TfrwrwVU (дата звернення:
27.08.2025р.)
37. Як намалювати очі простим олівцем. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=IHR-L8ucRqQ> (дата звернення:
27.08.2025р.)